

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม กับการเว้นช่วงทางการมีบุตร

การศึกษาเรื่องภาวะเจริญพันธุ์โดยทั่วไปพบว่า ความแตกต่างใน ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม มีส่วนกำหนดขนาด และความถี่ของการเกิดมีบุตร รวมถึงการเว้นระยะในการมีบุตร โดยผู้ที่ฐานะทางเศรษฐกิจดีมักมีบุตรเป็นจำนวนน้อย หรือเว้นช่วงระยะเวลาในการมีบุตรยาวนาน เพื่อให้ตนสามารถดำรงชีวิตและมีโอกาสเตรียมฐานะทางสังคมให้สูงขึ้น ส่วนผู้ที่ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า มีแนวโน้มที่จะมีบุตรในจำนวนที่มากกว่า และมีบุตรในระยะเวลาที่เร็วกว่า ไม่ขยายอายุหลักเลี้ยงการกึ่งกรรม ทำให้โอกาสที่จะกำหนดในชั่วชีวิตจึงมักจะเป็นไปได้ยากกว่า

ลักษณะทางสังคม

ก. ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเว้นระยะระยะเวลาในการมีบุตร ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการ ผู้ที่ระดับการศึกษาสูงมักจะเว้นช่วงระยะเวลาในการมีบุตรยาวนานกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า Donald W. Hastings¹ ได้ศึกษาโดยใช้ตัวอย่าง 1 ต่อ 1,000 จากสำมะโนประชากรปี ค.ศ. 1960 ของสหรัฐอเมริกาพบว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับสูง และเพิ่งเข้าสู่ภาวะการสมรส เว้นช่วงทางการมีบุตรคนแรกเป็นระยะเวลาสั้นกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับสูง แบบแผนดังกล่าวปรากฏในกลุ่มสตรีมีอายุ 35 - 39 ปี เป็นนัย กล่าวคือระยะเวลาการมีบุตรคนแรกของสตรีกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นจาก 21.6 เดือน ในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่า 8 ปี เป็น 32.7 เดือน ในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

¹Hastings, "child-spacing Differentials for White and Non-white Couple according to Education Level of Attainment for the 1/1000 of the United States population in 1960," Population Studies 25 (March 1971) p.112.

การศึกษาของสตรี

การที่จําแนกแบบแผนการเว้นช่วงห่างการมีบุตรมีระดับการศึกษาของสตรี (ตารางที่ 10) พบว่าการเว้นช่วงห่างการมีบุตรคนแรกของสตรีลดลงตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น สตรีที่ไม่มีการศึกษาเว้นช่วงห่างการมีบุตรคนแรกยาวนานที่สุดถึง 25.4 เดือน ช่วงห่างดังกล่าวลดลงเป็น 21.2 เดือน ในกลุ่มสตรีที่มีการศึกษาประถมปีที่ 1 ถึงประถมปีที่ 6 และลดลงไปอีกเป็น 10.6 และ 16.4 เดือน ในกลุ่มสตรีที่มีการศึกษาประถมปีที่ 7 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามลำดับ การให้กำเนิดบุตรคนที่สอง และที่สาม สตรีในกลุ่มที่ไม่มีการศึกษายังคงเว้นระยะในการมีบุตร เป็นเวลายาวนานกว่าสตรีที่มีการศึกษาสูง ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าสตรีที่มีการศึกษาสูง จึงมักจะสมรสช้ากว่าสตรีที่มีการศึกษาต่ำ จึงอาจต้องการที่จะมีบุตร 2-3 คน แล้วจึงได้ใช้การคุมกำเนิดเพื่อห่างช่วงห่างในการมีบุตรคนต่อไปให้นานขึ้น

การเว้นช่วงห่างการมีบุตรตามความคาดหมายที่ว่า ผู้มีการศึกษาสูงน่าจะเว้นระยะเวลาในการมีบุตรยาวนานกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ ได้เริ่มปรากฏแนวโน้มในการให้กำเนิดบุตรคนที่สี่ขึ้นไป จากตารางเดียวกันนี้แสดงให้เห็นว่า สตรีกลุ่มที่มีการศึกษาถึงแค่ ป.7 เป็นต้นไปจนถึงสูงกว่า ป.ศ.5 ได้เว้นระยะเวลาในการมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้าในระยะเวลาที่ยาวนานกว่าสตรีกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่า ป.7 สตรีที่มีการศึกษา ป.7 - ม.ศ.5 จะเว้นระยะในการมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้าในระยะเวลา 29.56 และ 30.07 เดือน และสตรีที่มีการศึกษาสูงกว่า ม.ศ.5 ขึ้นไป จะเว้นระยะในการมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้าในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น คือ 32.00 และ 45.33 เดือนตามลำดับ ขณะที่สตรีกลุ่มการศึกษา ป.1-ป.6 จะเว้นระยะเป็นเวลาดสั้นกว่าในการมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้า คือ 29.59 และ 27.45 เดือน ระยะเวลาจะลดลงอีกในสตรีกลุ่มที่ไม่มีการศึกษา คือ 29.25 และ 20.74 ในการให้กำเนิดบุตรคนที่สี่และคนที่ห้า

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้พอจะกล่าวอ้างได้ว่าเป็นเพราะสตรีที่มีการศึกษาสูงได้เริ่มตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการมีบุตรจำนวนมาก และไม่ปรารถนาจะเพิ่มภาระในการเลี้ยงดูบุตร จึงได้พยายามหลีกเลี่ยงการมีบุตรคนต่อไป จึงทำให้ช่วงระยะเวลาการมีบุตรถึงแก่คน

ที่สัปดาห์มากขึ้น ขณะที่สตรีที่มีการศึกษากำแพงให้กำเนิดบุตรต่อไปในระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลง

การศึกษาของสามี

เพื่อพิจารณาการศึกษาของสามีกับการเว้นช่วงห่างการมีบุตร แบบแบบแผนในทำนองเดียวกัน สตรีที่สามีมีการศึกษาสูง จะให้กำเนิดบุตรคนแรกเร็วกว่าสตรีที่สามีมีการศึกษาน้อย หรือไม่มีการศึกษา การให้กำเนิดบุตรคนถัดไปสตรีที่สามีมีการศึกษาน้อยจะเว้นระยะการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีที่สามีมีการศึกษาสูง สตรีที่สามีมีการศึกษาสูงจะเว้นระยะเวลาในการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีที่สามีมีการศึกษาน้อย ทั้งการให้กำเนิดบุตรคนที่สามเป็นต้นไป จากตารางที่ 19 พบว่า สตรีที่สามีไม่มีการศึกษา จะเว้นระยะในการมีบุตรคนที่สามเป็นเวลา 27.97 เดือน สตรีที่สามีมีการศึกษา ป.1 - ป.6 และ ป.7 - ม.ศ.5 จะเว้นระยะเวลาในการมีบุตรคนที่สาม 27.10 และ 27.02 เดือน ตามลำดับ ขณะที่สตรีที่สามีมีการศึกษา ม.ศ.5 ขึ้นไป จะเว้นระยะเวลาในการมีบุตรคนที่สามยาวนาน 29.47 เดือน ลักษณะดังกล่าวนี้ยังคงเป็นไปในกรณีการให้กำเนิดบุตรคนที่สี่และคนที่ห้า กล่าวคือ สตรีที่สามีจบการศึกษา ม.ศ.5 ขึ้นไป จะเว้นระยะเวลายาวนาน 34.33 และ 29.00 เดือน ก่อนที่จะมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้า ในขณะที่สตรีที่สามีมีการศึกษา ป.1 - ป.6 จะให้กำเนิดบุตรคนที่สี่และคนที่ห้าในระยะเวลาดังกล่าว 29.26 และ 27.59 เดือน การที่สตรีที่สามีมีการศึกษาสูง เริ่มเว้นช่วงห่างการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีกลุ่มการศึกษาน้อย ๆ ทั้งการมีบุตรคนที่สามเป็นต้นไปนั้น น่าจะเนื่องมาจากสามีในฐานะหัวหน้าครอบครัวที่จะต้องรับภาระในความอยู่รอดของถนนและครอบครัว สามีจึงระมัดระวังการมีบุตรในระยะเวลาระหว่างกันจะก่อให้เกิดปัญหาตามมา สามีจึงมีอิทธิพลต่อการกำหนดระยะเวลาในการมีบุตรคนถัดไปดังกล่าว

สรุป ปัจจัยการศึกษาไม่ได้เป็นตัวกำหนดระยะเวลาการมีบุตรโดยตรง ในบุตรลำดับที่ต้น ๆ ผู้มีการศึกษาสูงมีบุตรในระยะระหว่างกันเร็วกว่าผู้มีการศึกษาน้อย แต่ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะมีระยะเวลาในการมีบุตรลำดับที่หลังออกไปยาวนานกว่าผู้มีการศึกษาน้อย

ตารางที่ 1B

ค่าเฉลี่ยช่วงทางการนิเทศของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตร และการศึกษาของสตรี

การศึกษา	ลำดับที่ของบุตร				
	1	2	3	4	5
ไม่มีการศึกษา	23.30 (249)	29.46 (207)	29.04 (253)	29.24 (219)	28.74 (184)
ประถมศึกษาปีที่ 1-ประถมศึกษาปีที่ 6	21.22 (799)	26.79 (793)	28.20 (639)	29.59 (477)	27.40 (334)
ประถมศึกษาปีที่ 7-มัธยมศึกษาปีที่ 5	10.75 (221)	23.92 (202)	26.58 (137)	29.56 (02)	30.07 (54)
มัธยมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป	16.39 (67)	26.74 (30)	22.60 (19)	32.80 (10)	*ก

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า 5 ราย

การวางที่ 19

ค่าเฉลี่ยทางการเงินของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตร
และการศึกษาของสามี

การศึกษา	ลำดับที่ของบุตร				
	1	2	3	4	5
ไม่มีการศึกษา	23.30 (203)	27.33 (229)	27.97 (210)	26.17 (163)	26.10 (154)
ประถมศึกษาปีที่ 1-ประถมศึกษาปีที่ 6	21.50 (527)	27.07 (544)	27.10 (435)	29.26 (327)	27.59 (238)
ประถมศึกษาปีที่ 7-มัธยมศึกษาปีที่ 5	18.75 (334)	24.70 (324)	27.82 (247)	28.72 (173)	26.35 (113)
มัธยมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป	17.53 (128)	25.06 (97)	29.47 (60)	34.33 (30)	29.60 (15)

ข. ถิ่นที่อยู่อาศัย เมืองกึ่งศูนย์กลางของความเจริญสมัยใหม่ เป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เมืองท่าใหญ่ที่อาศัยอยู่เป็นหมู่ที่ต่อทะเลการณ มีความคิดสมัยใหม่ แลสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของเมืองมีส่วนกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล การดำเนินชีวิต ในเมืองทองมีการแข่งขันกันตลอดเวลา การบ่มกรวมกรวัชนาคใหญ่ หรือการบ่มกรในระยะเวลา กระชั้นชิดจึง เป็นสิ่งที่อาจมองคลึกได้ยิ่ง

การศึกษาเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์กับถิ่นที่อยู่อาศัย มักปรากฏว่า เขกชนมทยจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าเขกเมือง ภาวะเจริญพันธุ์มีความสัมพันธ์ในทำนองกลับกันกับขนาดของเมือง ผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขกเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขกเมือง ในสหรัฐอเมริกาซึ่ง ความเจริญระหว่างในเมืองและนอกเมืองอยู่ในระดับที่ไม่ต่างกันมากนัก มีการศึกษาถึงภาวะเจริญพันธุ์ในเขกเมืองของสหรัฐอเมริกา¹ พบว่าการเว้นช่วงระยะเวลาการบ่มกรกับถิ่นที่อยู่อาศัยไม่มีความแตกต่างกัน ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในเขกเมืองกับนอกเขกเมือง

ในการศึกษาครั้งนี้ เขกตัวอย่างคือ เขกบาลทั้งประเทศจาก 13 จังหวัด รวมทั้ง เขกบาลกรุงเพทพมหานคร เนื่องจากกรุงเพทพเป็นเขกเมืองที่มีจุดลักษณะที่แตกต่างไปจากเขกเมืองอื่น ๆ จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่าแบบแผนของการให้กำเนิดบุตรของสตรีที่อาศัยอยู่ในเขกกรุงเพทพ และเขกเมืองอื่น ๆ นั้น มีความแตกต่างกันหรือไม่ ตารางที่ 20 แสดงให้เห็นแบบแผนการให้กำเนิดบุตรของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขกกรุงเพทพมหานคร และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขกเมืองอื่น ๆ พบว่า สตรีในเขกกรุงเพทพ จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 21.51 เดือน สตรีเขกเมืองอื่น ๆ จะมีบุตรคนแรกในเวลา 19.77 เดือน ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ น่าจะเนื่องมาจากความแตกต่างการดำเนินชีวิตภายในเขกเมืองที่มีความเจริญที่ต่างระดับกัน เช่น กรุงเพทพ กับเขกเมืองอื่น ๆ การดำเนินชีวิตในกรุงเพทพ มีการแข่งขันมากกว่าเขกเมืองอื่น ๆ สตรีที่อาศัยอยู่ในเขกกรุงเพทพ จึงน่าจะ

¹ Westoff, Potter, Jr. and Sagi, The Third Child : A Study in the Prediction of Fertility, p.153-161.

กิดให้รอบคอบก่อนจะเริ่มการให้กำเนิดบุตร สตรีเขตกรุงเทพฯ จึงใช้เวลาภายหลังการแต่งงานก่อนจะมีบุตรคนแรกยาวนานกว่าสตรีที่อาศัยในเขตเมืองอื่น ๆ

พิจารณาการให้กำเนิดบุตรคนถัดไป พบว่ามีแบบแผนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ สตรีเขตกรุงเทพฯ เว้นช่วงระยะเวลาในการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีในเขตเมืองอื่น ถึงแม้ความแตกต่างดังกล่าวจะมีไม่มากนัก มีข้อยกเว้นก็คือในการให้กำเนิดบุตรคนที่สี่ สตรีเขตเมืองอื่นได้เว้นช่วงระยะเวลายาวนาน 30.10 เดือน ขณะที่สตรีเขตกรุงเทพฯ เว้นช่วงระยะเวลา 28.24 เดือน

จากตารางที่ 21 แสดงการให้กำเนิดบุตรคนสุดท้ายของสตรีเขตกรุงเทพฯ นคร และเขตเมืองอื่น พบว่า สตรีในเขตกรุงเทพฯ จะเว้นระยะเวลาก่อนการมีบุตรคนสุดท้าย เป็นระยะเวลายาวนานกว่าสตรีเขตเมืองอื่น ๆ ไม่ว่าบุตรคนสุดท้ายจะเป็นบุตรในลำดับที่เท่าใดก็ตาม สตรีเขตกรุงเทพฯ จะเว้นระยะเวลา 31.28 เดือน ก่อนจะให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย ขณะที่สตรีเขตเมืองอื่นจะเว้นระยะเป็นเวลา 30.56 เดือน แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่สตรีเขตกรุงเทพฯ จะเว้นช่วงระยะเวลาก่อนการมีบุตรยาวนานกว่าเขตเมืองอื่น

พิจารณาค่าเฉลี่ยของบุตรคนสุดท้ายพบว่า สตรีเขตเมืองอื่นจะมีบุตรในระยะเวลาที่กระชั้นชิดกว่าสตรีเขตกรุงเทพฯ ถ้าบุตรคนสุดท้ายเป็นบุตรในลำดับที่ 1-2 สตรีเขตกรุงเทพฯ จะเว้นช่วงก่อนให้กำเนิดบุตรเป็นเวลา 28.70 เดือน ขณะที่สตรีเขตเมืองอื่นจะให้กำเนิดบุตรคนสุดท้ายเร็วกว่า คือ จะให้กำเนิดภายใน 27.33 เดือน ถ้าบุตรคนสุดท้ายเป็นบุตรลำดับที่ 3-4 สตรีเขตกรุงเทพฯ จะเว้นระยะเวลาก่อนการให้กำเนิดบุตร 33.74 เดือน ขณะที่สตรีเขตเมืองอื่น ๆ จะเว้นเป็นระยะเวลาที่กระชั้นชิดกว่า คือ 31.13 เดือน ถ้าบุตรคนสุดท้ายเป็นบุตรลำดับที่ 5 ขึ้นไป สตรีเขตกรุงเทพฯ จะให้กำเนิดบุตรคนสุดท้ายนั้นในระยะเวลา 31.76 เดือน เทียบกับสตรีเขตเมืองอื่น ซึ่งจะเว้นระยะเวลาก่อนการมีบุตรคนสุดท้าย 31.13 เดือน

ผลการศึกษารังนี้ แสดงให้เห็นว่าถิ่นที่อยู่อาศัยจะมีผลต่อกำหนดเวลาในการมีบุตรคนแรก สตรีที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ จะมีบุตรคนแรกช้ากว่าสตรีที่อาศัยอยู่เขตเมืองอื่น ๆ ส่วนในการให้กำเนิดบุตรคนถัดไปมีแบบแผนคล้ายคลึงกัน แต่ไม่แตกต่างกันมากนัก พิจารณาจากการให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย พบว่าสตรีเขตกรุงเทพฯ จะเว้นระยะเวลาก่อนการมีบุตรคนสุดท้ายยาวนานกว่าสตรีเขตเมืองอื่น เช่นกัน

การ rang ที่ 20

กาเฉลี่ยขวงทางกรรมนิกรของสกริ จำแนกตามลำดับที่ของนิกร
และ เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	ลำดับที่ของนิกร				
	1	2	3	4	5
กรุงเทพฯ	21.51 (710)	26.51 (701)	27.64 (542)	28.24 (400)	28.58 (293)
เมืองอื่น ๆ	19.27 (526)	26.40 (526)	27.50 (432)	30.10 (326)	27.39 (237)
รวม	20.56 (1236)	26.46 (1227)	27.58 (974)	29.08 (726)	28.05 (530)

ตารางที่ 21

การเฉลี่ยช่วงหางการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรี จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย และ
จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน

เขตที่อยู่อาศัย	จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน				
	รวม	0	1-2	3-4	5 ขึ้นไป
กรุงเทพฯ	31.26 (๖27)	* ก	28.70 (293)	33.75 (259)	31.76 (275)
เขตมาดอื่น ๆ	30.56 (604)	* ก	27.33 (177)	32.52 (205)	31.13 (222)

* ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า 5 ราย

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

การศึกษาในสหรัฐอเมริกา¹ พบว่า สตรีโปรแลสแทนท์ที่ทำงานเป็นนักบริหาร ผู้จัดการ และค้าขาย เป็นกลุ่มที่ขยายพลัดเดียวการตั้งครรภ์หลังจากการมีบุตรแล้ว 2 คน มากกว่าสตรีกลุ่มที่สามีประกอบอาชีพอื่น โดยพบว่ามีเพียงร้อยละ 26 ของสตรีกลุ่มที่สามีเป็นนักบริหาร ผู้จัดการ และร้อยละ 28 ของสตรีกลุ่มที่สามีประกอบอาชีพค้าขาย ที่โตตั้งครรภ์ภายหลังจากมีบุตรแล้ว 2 คน ในขณะที่สตรีที่สามีมีอาชีพเสมียน และทำงานกิ่งข้างฝีมือ มีสัดส่วนการตั้งครรภ์ครั้งต่อไปภายหลังจากมีบุตรแล้ว 2 คน ถึงร้อยละ 56 และ 60 ตามลำดับ การศึกษาที่ไทราราม² ซึ่งเป็นเขตชนบท ลักษณะอาชีพไม่แตกต่างกันมากนัก พบว่า ช่วงระยะเวลาที่มีบุตรไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพของสามี กล่าวคือ สตรีที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้กำเนิดบุตรในช่วงระยะเวลาที่ไม่แตกต่างกันไปจากช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีที่สามีประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

อาชีพของสตรี

จากตารางที่ 22 พบว่า สตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพ และเป็นผู้บริหารการเสมียนจะให้กำเนิดบุตรคนแรกเร็วกว่าสตรีกลุ่มอาชีพอื่น ๆ สตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพ จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 16.79 เดือน สตรีที่เป็นข้าราชการเสมียนจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 17.63 เดือน สตรีที่ประกอบอาชีพค้าขาย และช่างฝีมือจะเว้นระยะในการมีบุตรคนแรกในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกัน คือ 21.00 เดือน สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย และ 21.34 สำหรับผู้ที่เป็นช่างฝีมือ ของที่นาสิ่งปลูกสร้าง ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรจะมีบุตรคนแรกในระยะเวลายาวนานที่สุด คือ 23.82 เดือน

¹ Westoff, Potter, Jr. and Sagi, The Third Child: A Study in the Prediction of Fertility, p. 109.

² กานดา มงคลเกียรติ, "ลักษณะช่วงระยะเวลาที่มีบุตรของสตรีไทย ในอำเภอไทราราม จังหวัดราชบุรี". หน้า 50.

ในการให้ค่าเนติบุตรคนที่สองและที่สามมี แบบแผนยังคงเป็นไปเช่นเดียวกัน กล่าวคือ สกริที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพยังคงมีบุตรในระยะเวลากระชั้นชิดกว่าสกริที่ทำงานอย่างอื่น อาทิเช่น สกริที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพจะมีบุตรคนที่สองในระยะเวลา 22.04 เดือน ในขณะที่สกริกลุ่มอาชีพอื่นจะเว้นระยะในการมีบุตรคนที่สองยาวนานกว่าผู้ที่มิอาชีพเสมียน กษัตริย์ พลตจจนช่างฝีมือ จะให้ค่าเนติบุตรคนที่สองในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันคือ 26.00 26.09 และ 26.45 เดือนตามลำดับ สำหรับสกริที่มีอาชีพเกษตรกร และที่เป็นแม่บ้านไม่ทำงานจะให้ค่าเนติบุตรคนที่สองยาวนานกว่าสกริกลุ่มอาชีพอื่น คือ สกริที่ประกอบอาชีพเกษตรกรจะให้ค่าเนติบุตรคนที่สองในระยะเวลา 27.57 เดือน และสกริที่ไม่ได้ประกอบอาชีพจะเว้นระยะในการให้ค่าเนติบุตรคนที่สองเป็นเวลา 27.00 เดือน

พิจารณาแบบแผนการให้ค่าเนติบุตรของสกริแต่ละกลุ่มอาชีพ พบว่าสกริที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพจะให้ค่าเนติบุตรลำดับที่ต้น ๆ ในระยะเวลาที่กระชั้นชิด แต่เมื่อถึงการให้ค่าเนติบุตรคนที่สี่เป็นต้นไป สกริกลุ่มนี้ก็มีแนวโน้มที่จะยุติการมีบุตร หรือยืกระยะเวลาในการมีบุตรออกไปก่อนสกริกลุ่มอาชีพอื่น โดยที่สกริกลุ่มที่เว้นระยะเวลานานกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ทั้งนี้จะเห็นได้จากสกริกลุ่มที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพจะให้ค่าเนติบุตรคนที่สี่ในระยะเวลา 32.46 เดือน ในขณะที่สกริกลุ่มอาชีพเกษตรกรและแม่บ้านจะเว้นช่วงห่างในการให้ค่าเนติบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้า เป็นระยะเวลาที่สั้นที่สุด

แบบแผนการให้ค่าเนติบุตรทั้งกล่าวมานี้ อาจจะเป็นเนื่องจากสกริที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพ จะเข้าสู่ภาวะการสมรสช้ากว่าสกริที่ประกอบอาชีพอื่น จากการศึกษาเกี่ยวกับอายุแรกสมรสและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของ โกลด์ รูจี อรุณศิลป์ พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความชำนาญสูงกว่า เช่น อาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ จะสมรสช้ากว่าผู้ที่ประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ความชำนาญ

¹ รูจี อรุณศิลป์, "การศึกษาเปรียบเทียบภาวะการสมรสและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของสตรีไทยในเขตเมืองและเขตชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิถียุคแรก และมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 140.

กล่าวหา เช่น เกษตรกรรม เมื่อสตรีที่ประกอบอาชีพโดยใช้วิชาชีพเข้าสู่ภาวะการสมรสแล้ว จึงเป็นผลทำให้ของการทำงานที่ภายหลังแรงงาน ขวางทางการมีบุตรคนแรกของสตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพจึงสั้นกว่าสตรีที่ทำงานประเภทอื่น และเป็นไปไ้ยากากายเหตุผลเดียวกันในทางของการทำงานที่เพราะเข้าสู่ภาวะสมรสแล้ว ทำให้ทางการมีบุตรอันที่ที่สองและที่สามของสตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพยังคงสั้นกว่าสตรีที่ทำงานประเภทอื่น

โดยทั่วไปสตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพ จะมีขนาดครอบครัวเล็กกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพกานบริการ และสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีขนาดครอบครัวใหญ่ที่สุด การศึกษาของนิพนธ์ เทพวัลย์¹ โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีกับภาวะเจริญพันธุ์โดยพบว่า สตรีที่มีอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุด สตรีที่มีอาชีพเป็นผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ งานบริหาร และจัดดำเนินการมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำสุด ลักษณะของการมีอาชีพทางกัมมิได้เป็นผลลดขนาดครอบครัวเท่านั้น แต่ยังกระทบต่อการเว้นช่วงทางการมีบุตรของสตรีด้วย

จากการศึกษารังนี้ แสดงถึงแนวโน้มความถ่วงการที่จะยุติภาวะเจริญพันธุ์ภายหลังที่มีบุตรจำนวนหนึ่งแล้ว ปรากฏในกลุ่มสตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพก่อนกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ นั่นคือ เป็นผลทำให้สตรีที่ทำงานโดยใช้วิชาชีพมีช่วงทางการมีบุตรในอันที่สี่และที่ห้ายาวนานกว่าสตรีกลุ่มอาชีพอื่น

อาชีพของสามี

ตารางที่ 23 แสดงการเว้นช่วงทางการมีบุตรกับอาชีพของสามี พบว่า สตรีที่สามีทำงานโดยใช้วิชาชีพ หรือเป็นข้าราชการและเสมียน จะให้กำเนิดบุตรคนแรกในระยะเวลาที่สั้นที่สุด สตรีที่สามีประกอบอาชีพค้าขายจะให้กำเนิดบุตรคนแรกในระยะเวลายาวนาน 21.31 เดือน

แก่สตรีที่สามีทำเกษตร จะให้กำเนิดบุตรคนแรกในระยะยาวนานที่สุด คือ 22.73 เดือน สำหรับ
 ผู้ที่สามีมีอาชีพรับราชการ และเป็นช่างฝีมือ จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 20.35 เดือน ในการให้
 กำเนิดบุตรคนที่สอง สตรีที่สามีมีอาชีพเกษตรยังคงเว้นระยะเวลายาวนานกว่าสตรีที่สามี
 ทำงานโดยไร่หรืออาชีพ สตรีที่สามีมีอาชีพเกษตรจะให้กำเนิดบุตรคนที่สองในเวลา 27.43 เดือน
 สำหรับสตรีที่สามีทำงานโดยไร่หรืออาชีพ หรือเป็นข้าราชการ และเสียบั้นจะมีช่วงห่างการมีบุตรคนที่
 สองใกล้เคียงกันคือ 24.๖9 และ 24.64 เดือนตามลำดับ จากตารางที่ 23 นี้ยังพบว่า แบบ
 แผนการเว้นช่วงการมีบุตรของสตรีกลุ่มที่สามีมีอาชีพรับราชการและช่างฝีมือ เริ่มยืดยาวออกไม่
 ถึงแก่การให้กำเนิดบุตรคนที่สี่ โดยที่สตรีกลุ่มนี้จะให้กำเนิดบุตรคนที่สี่ ในระยะเวลา 29.๖3 เดือน
 ในขณะที่สตรีกลุ่มอื่นยังคงเว้นระยะการมีบุตรในเวลาที่ยังไม่พ้นแปรไปจากเดิมมากนัก

ผลการศึกษาจากอาชีพของสตรี และอาชีพของสามีพบว่า สตรีที่มีอาชีพเกษตรและแ
 มานมีแบบแผนการกำเนิดบุตรคนที่ ให้กำเนิดบุตรแต่ละลำดับที่ในระยะเวลาที่ผันแปรจากกันมากนัก
 ในขณะที่สตรีที่สามี ทำงานโดยไร่หรืออาชีพและช่างฝีมือ จะให้กำเนิดบุตรในลำดับที่ผันแปรระดับ
 แยกหลังจากบุตรคนที่ 3 ระยะเวลายาวนานกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

ตารางที่ 22

ค่าเฉลี่ยวงทางการมีบุตร จำแนกตามลำดับที่ของบุตร และอาชีพของสตรี

อาชีพ	ลำดับที่ของบุตร				
	1	2	3	4	5
วิชาชีวะ	16.79 (93)	22.04 (67)	22.40 (42)	32.46 (26)	35.17 (12)
เสียน	17.60 (19)	26.00 (12)	31.43 (7)	* n	* n
กาขาย	21.00 (302)	26.09 (329)	27.76 (276)	29.50 (220)	27.37 (166)
เกษตร	23.02 (55)	27.57 (58)	27.36 (53)	20.09 (45)	20.03 (30)
ช่างฝีมือ	21.34 (143)	26.45 (134)	27.60 (105)	29.61 (75)	30.53 (45)
แม่บ้าน	20.32 (11)	27.00 (610)	27.70 (405)	20.40 (345)	27.42 (264)
อื่น ๆ	32.09 (11)	27.00 (6)	* n	* n	* n
รวม	20.50 (1234)	26.44 (1224)	27.59 (972)	29.00 (724)	27.97 (529)

* n จำนวนน้อยกว่า 5 ราย

การางที่ 23
 กาเฉลยขวงทางการมูกร จำแนกตามลาคัมภ์ของมูกร
 และอาภพของสำน

อาภพ	ลาคัมภ์ของมูกร				
	1	2	3	4	5
โหววอาภพ	19.23 (104)	24.09 (162)	20.29 (114)	30.76 (79)	26.23 (51)
เสมียน	15.03 (46)	24.64 (45)	20.37 (30)	27.62 (29)	30.14 (21)
กาขาย	21.31 (296)	26.40 (315)	26.60 (264)	27.75 (211)	25.73 (161)
แกว	22.73 (60)	27.43 (61)	20.64 (55)	26.19 (46)	20.43 (39)
ทางฝีมอ	20.35 (362)	26.55 (349)	27.35 (270)	29.03 (199)	29.19 (151)
อ่น ๆ	19.94 (220)	27.20 (243)	27.93 (100)	29.11 (132)	27.00 (09)
รวม	20.20 (1176)	26.41 (1175)	27.51 (937)	28.04 (696)	27.74 (512)

* ก. จำนวนแกวอย่างแกว 5 ราย

ก. การทำงานภายหลังการสมรส ปัจจุบันสตรีจำเป็นต้องออกทำงานภายหลังการสมรส เพราะภาระในการเลี้ยงดูครอบครัวไม่อาจตกเป็นหน้าที่ของสามีแต่เพียงฝ่ายเดียวได้ อย่างแน่นอน การที่สตรีต้องออกทำงานดังกล่าว จึงจะทำให้สตรีเหล่านี้ต้องเว้นระยะห่างทางในการมีบุตรยาวนานกว่าสตรีที่ไม่ต้องออกทำงาน สามารถอยู่บ้านดูแลบุตรได้ เพื่อมิให้การให้กำเนิดบุตรต้องเป็นอุปสรรคในการทำงาน การศึกษาในสหรัฐอเมริกา พบว่า การเว้นระยะเวลาในการมีบุตรจะยิ่งยาวนานตามระยะเวลาในการทำงานนอกบ้านของสตรี สตรีที่ทำงานนอกบ้านเป็นเวลาต่ำกว่า 1 ปี จะมีบุตรคนแรกในเวลา 16.3 เดือน สตรีที่ทำงานนอกบ้านเป็นเวลา 1-4 ปี จะมีบุตรคนแรกในระยะเวลา 21.5 เดือน และสตรีที่ทำงานมากกว่า 5 ปีขึ้นไปจะมีบุตรคนแรกในเวลา 23.2 เดือน สตรีที่ทำงานนอกบ้านเป็นเวลาต่ำกว่า 1 ปี จะให้กำเนิดบุตรคนที่สองในเวลา 45.2 เดือน สตรีที่ทำงานนอกบ้านเป็นเวลา 1-4 ปี และ 5 ปีขึ้นไปจะให้กำเนิดบุตรคนที่สองในระยะเวลา 56.5 และ 64.5 เดือน ตามลำดับ

การศึกษาในครั้งนี้ ได้แยกสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามประสบการณ์การทำงานภายหลังการสมรส ทั้งเป็นงานที่ได้รับค่าจ้างหรือทำตอบแทน ผลการศึกษาไม่ปรากฏความสัมพันธ์แน่ชัดระหว่างประสบการณ์การทำงานกับการเว้นระยะห่างทางการมีบุตร สำหรับบุตรคนแรก กล่าวคือ สตรีที่ทำงานนอกบ้านจะเว้นระยะเวลาก่อนที่จะมีบุตรคนแรกยาวนานกว่าสตรีที่ไม่ทำงาน สตรีที่ทำงานนอกบ้านจะใช้เวลา 21.14 เดือนก่อนการมีบุตรคนแรก สตรีที่ไม่ทำงานจะใช้เวลา 20.09 เดือน ก่อนที่จะมีบุตรคนแรกเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 24)

ส่วนในการให้กำเนิดบุตรคนที่สอง และคนที่สาม สตรีที่ทำงานภายหลังการสมรสกลับเว้นระยะห่างในระยะเวลาที่สั้นกว่าสตรีที่ไม่ทำงาน สตรีที่ทำงานจะมีบุตรคนที่สอง

¹ N. Krishnan Namboodiri, "The Wife's Work Experience and Child Spacing," In *Milank Memorial Fund Quarterly*, XLII (July, 1964): 66.

และคนที่สาม ในระยะเวลา 26.45 และ 27.43 เดือน ขณะที่สตรีที่ไม่เคยทำงานจะมีบุตรคนที่สอง และคนที่สามในเวลา 27.00 และ 28.23 เดือนตามลำดับ แผนแผนของความแตกต่างปรากฏชัดขึ้นสำหรับบุตรคนที่สี่และคนที่ห้า โดยที่สตรีที่เคยทำงานได้เว้นช่วงห่างการมีบุตรคนที่สี่และคนที่ห้า เป็นระยะเวลายาวนานกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงาน สตรีที่เคยทำงานจะให้กำเนิดบุตรคนที่สี่ในระยะเวลา 30.09 เดือน และให้กำเนิดบุตรคนที่ห้าในระยะเวลา 29.91 เดือน สตรีที่ไม่เคยทำงานจะเว้นระยะเวลาก่อนการมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้า 29.30 และ 27.30 เดือนตามลำดับ

ผลการศึกษานี้จะสรุปได้ว่า ประสมการณ์การทำงานภายหลังการสมรสมีผลต่อช่วงห่างการมีบุตรที่แรกเพียงในกรณีที่มีบุตรทดแทนความกอดการแล้ว โดยจะเห็นได้จากกรณีที่ช่วงห่างการมีบุตรคนที่สี่ และคนที่ห้าของสตรีที่เคยทำงานยาวนานกว่าช่วงห่างการมีบุตรของสตรีที่ไม่เคยทำงาน ซึ่งน่าจะเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยความไม่กอดการบุตรเพิ่ม และเป็นผลกระทบถึงการเว้นระยะเวลาก่อนการมีบุตร กล่าวคือ สตรีที่ทำงานเริ่มมีความคิดที่จะยุติการมีบุตรมากกว่าสตรีกลุ่มที่ไม่เคยทำงาน พยายามหลีกเลี่ยงการตั้งครรภ์ เพราะกระทบถึงภาระในการเลี้ยงดูบุตร จึงทำให้เป็นผลออกมามีบุตรที่เคยทำงานมีแนวโน้มที่จะมีบุตรในลำดับที่สูง ๆ ในระยะเวลาที่ยาวนานกว่า

ตารางที่ 25 แสดงถึงระยะเวลาการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรีทั้งสองกลุ่ม สตรีที่เคยทำงานจะเว้นระยะก่อนที่จะมีบุตรคนสุดท้ายเป็นเวลา 31.70 เดือน ในขณะที่สตรีที่ไม่เคยทำงานจะเว้นระยะเวลา 31.49 เดือน ก่อนที่จะมีบุตรคนสุดท้ายเช่นเดียวกัน แม้ว่าจะระยะเวลาในการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรีกลุ่มที่เคยทำงานและไม่เคยทำงานจะแตกต่างกันไม่มากนัก แต่ยอมแสดงให้เห็นว่าสตรีกลุ่มที่เคยทำงานมีแนวโน้มที่จะยุติระยะเวลาการมีบุตรออกไปมากกว่าสตรีกลุ่มที่ไม่เคยทำงาน เมื่อพิจารณาในแต่ละลำดับที่ของบุตรคนสุดท้าย พบว่า สตรีที่เคยทำงานจะเว้นช่วงกอดการมีบุตรคนสุดท้าย ไปว่าบุตรคนสุดท้ายจะเป็นบุตรในลำดับที่เท่าใดก็ตาม มากกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงาน ยกเว้นกลุ่มที่บุตรคนสุดท้ายเป็นบุตรในลำดับที่ 3-4 โดยที่จะเห็นได้ว่าบุตรคนสุดท้ายที่เป็นบุตรในลำดับที่ 1-2 สตรีที่เคยทำงานจะเว้นช่วงห่างก่อนให้กำเนิดบุตรเป็นระยะเวลา 29.64 เดือน ส่วนสตรีที่ไม่เคยทำงานจะเว้นช่วงห่างเป็นระยะเวลา 28.96

เดือน สำหรับบุตรคนสุดท้ายที่เป็นบุตรในลำดับที่ห้าขึ้นไป ปรากฏว่าสตรีที่ไม่เคยทำงานจะเว้นช่วง
 ทางก่อนให้กำเนิดบุตรเป็นระยะเวลา 34.5 เดือน ขณะที่สตรีที่ไม่เคยทำงานจะเว้นช่วงทางเป็น
 เวลา 31.35 เดือน

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการทำงานภายหลังจากการสมรสมีผลลดการกำหนด
 เวลาในการมีบุตรที่แตกต่างบุตรในลำดับที่สูง ๆ คือบุตรคนที่สี่เป็นต้นไป ทั้งนี้ โดยที่สตรีที่มี
 ประสบการณ์การทำงานภายหลังจากการสมรสมีแนวโน้มที่จะยุติการมีบุตรก่อนสตรีที่ไม่เคยทำงาน
 และสตรีที่ไม่เคยทำงานนั้นโดยีระยะเวลาในการมีบุตรลำดับที่หลังออกไปยาวนานกว่าสตรีที่ไม่เคย
 ทำงาน

ตารางที่ 24

ค่าเฉลี่ยช่วงหางการมีบุตรของสตรี จำแนกตามลำดับที่ของบุตร
และการทำงานภายหลังการแต่งงาน

การทำงานภายหลัง การแต่งงาน	ลำดับที่ของบุตร				
	1	2	3	4	5
เคยทำงานหลังแต่งงาน	21.14 (406)	26.45 (341)	27.48 (252)	30.09 (162)	29.91 (10)
ไม่เคยทำงานหลังแต่งงาน	20.89 (939)	27.00 (988)	28.23 (803)	29.38 (632)	27.80 (477)
รวม	20.97 (1345)	26.89 (1329)	28.05 (1055)	29.52 (794)	28.17 (578)

ตารางที่ 25

การเปลี่ยนแปลงการมีบุตรคนสุดท้ายของสตรี จำแนกตามการทำงานภายหลัง
การแต่งงานและจำนวนบุตรที่มีไว้ทออยู่ในปัจจุบัน

การทำงานภายหลัง การแต่งงาน	จำนวนบุตรที่มีไว้ทออยู่				
	รวม	0	1-2	3-4	5 ขึ้นไป
เคยทำงานหลังแต่งงาน	31.70 (447)	* ก	29.64 (199)	32.34 (154)	34.51 (94)
ไม่เคยทำหลังแต่งงาน	31.49 (1116)	* ก	28.96 (323)	34.10 (347)	31.35 (446)

* ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า 5 ราย